

CENTRE D'ESTUDIS
ECONÒMICS I SOCIALS

ECONOMIA SOCIAL DE MERCAT

Estructura ideològica de
l'Economia Social de Mercat

Eugenio M. Recio

**ESTRUCTURA IDEOLÒGICA DE
L'ECONOMIA SOCIAL DE
MERCAT**

Eugenio M. Recio

COL·LECCIÓ EUGENIO M. RECIO, NÚM. 1

DESEMBRE 2009

PRESENTACIÓ DE LA COL·LECCIÓ SOBRE ECONOMIA SOCIAL DE MERCAT (ESM)

Al Centre d'Estudis Econòmics i Socials i a l'Institut d'Estudis Humanístics Coll i Alentorn conjuntament, ens plau encetar una línia de publicacions destinades al coneixement i divulgació de l'Economia Social de Mercat (ESM) aquest sistema econòmic que ja ha superat els seixanta anys d'existència i que després de les crisis financera i econòmica produïdes a tot el món a partir de 2007 -com a conseqüència de l'explosió de la bombolla immobiliària i de les conductes poc ètiques que de vegades l'han acompanyada, així com de l'aplicació de les polítiques inspirades en el neoliberalisme vigent en els darrers decennis-, apareix com una alternativa rigorosa i d'acreditada solera a aquell sistema que ens ha endinsat en la crisi més seriosa que ha sofert el món des de la Gran Depressió de 1929.

Es pot afirmar que l'Economia Social de Mercat ha estat poc coneguda i divulgada al nostre país, malgrat ser el sistema econòmic que, amb l'ajuda del Pla Marshall i a partir de la seva implementació el 1948 pels

cancellers Konrad Adenauer i Ludwig Erhard, van portar a Alemanya, postrada després de la derrota en la Segona Guerra Mundial, a una llarga època de puixança i prosperitat coneguda com «el miracle econòmic alemany». L'anterior és vàlid, tot i que a final dels anys cinquanta es van publicar en castellà les traduccions d'alguns escrits de L. Erhard i d'altres creadors del model com ara W. Röpke, i a mitjan dels setanta el professor Santiago García Echevarría va crear el Grupo Internacional de ESM vinculat a l'Institut de Direcció i Organització d'Empreses (IDOE) de la Universidad de Alcalá de Henares i va organitzar diversos simposis amb el patrocini de la Fundació Konrad Adenauer i la col·laboració de destacats especialistes alemanys en aquest tema per tal de donar-lo a conèixer al nostre entorn.

Entre els factors que podrien ajudar a entendre la pràcticament nul·la presència d'Economia Social de Mercat a la segona meitat del segle XX, a part d'un aspecte de tipus cultural com és la importància que els alemanys donen als plantejaments globals o visions de conjunt (Gestalt), que, en general, no és característica dels llatins, també s'ha de tenir en compte la quasi inexistència, ni en la clandestinitat ni a partir de les eleccions generals del 1977, de partits estatals de matriu democristiana. L'espai sociològic i electoral que podria respondre a aquest corrent ideològic fou ocupat principalment per la Unión del Centro Democrático (UCD) d'Adolfo Suárez. En quedar escombrats el 1977 els partits de Ruiz Giménez i de Gil Robles que formaven part de l'Equipo Demócrata-Cristiano del Estado Español, desapareixien els potencials

portadors d'una visió de l'economia inspirada en els democristians alemanys. Diuen que és una ucrònia intentar descriure què hauria pogut succeir si allò que no va succeir hagués succeït. No serà gens agosarat, però, dir que és força probable que un partit democristià fort a nivell d'Estat espanyol, hagués apostat per una versió espanyola de l'ESM.

Un altre element a recordar és que Espanya, després de la cruenta Guerra Civil, estava sota un règim autoritari que, sigui per convenciment, sigui per l'aïllament i el boicot econòmic que se li aplicava, endegà un sistema econòmic autàrquic i de subsistència que només es trencà als anys seixanta amb el Pla d'Estabilització, implantat per l'equip de tecnòcrates encapçalats pels ministres López Rodó i Ullastres, que tingueren com a principal font d'inspiració la Planificació indicativa, promoguda pels francesos. Però la dictadura franquista va durar fins al 1975. I llavors s'inicià una delicada i difícil transició política que va coincidir amb la intensa crisi econòmica derivada del brutal augment del preu del petroli de 1973 i que no es va atacar seriosament fins als Pactes de la Moncloa, plantejats pel vice-president del govern de Suárez, el prestigiós catedràtic Enrique Fuentes Quintana. Ja des dels seus inicis, a les facultats d'economia espanyoles hi senyorejaven el keynesianisme, el corrent econòmic dominant al món occidental a la segona meitat del segle XX. I així continuà fins que el keynesianisme va quedar entrampat en la estanflació, o sigui la simultaneïtat de la inflació amb una situació d'estancament econòmic. Van venir llavors els anys del neoliberalisme, basats en les aportacions

de Milton Friedman i les seves teories monetaristes. Van ser els anys en què la pauta econòmica la marcaven el reaganisme i el tatcherisme.

Molt abans, a l'Europa lliure s'havia iniciat el procés d'integració plasmat primer en la CECA (Comunitat Europea del Carbó i l'Acer), seguit del Tractat de Roma (1957), en el qual es trià com a estratègia per a la integració europea la creació d'un Mercat Comú, que després del tractat de la creació de la Unió Europea (Maastricht, 1992) es va intentar completar dins un sistema que es basava, primordialment en els seus eixos bàsics, en els principis que inspiraven l'ESM dels alemanys. Però aquesta denominació no va figurar com a tal en els textos comunitaris, atès que en ser una creació genuïnament alemanya, aquests no van voler donar motius per ferir la sensibilitat nacional dels altres membres, especialment els francesos i els italians. Tot això ha estat superat en el text del Tractat de Lisboa (que acaba de ser definitivament ratificat), denominat impròpiament Constitució Europea, que en el seu article 3r diu: «La Unió Europea establirà un mercat interior. Obrarà en pro del desenvolupament sostenible d'Europa basat en un creixement econòmic equilibrat i en l'estabilitat dels preus, en una economia social de mercat altament competitiva, tendint a la plena ocupació i al progrés social, i en un nivell elevat de protecció i millora de la qualitat del medi ambient. Així mateix, promourà el progrés científic i tècnic», pel qual s'oficialitza que l'Economia Social de Mercat serà el sistema econòmic que ha de guiar les directrius bàsiques de l'economia de la Unió Europea del futur.

No hi ha, però, només el nominalisme de què l'Economia Social de Mercat figuri com a pauta de l'economia en el text de la Constitució Europea. Hi ha també el fet que, després de la gran crisi econòmica que afecta el món sencer, ha entrat també en crisi el sistema econòmic neoliberal pel qual es guiaven les principals economies mundials, i avui es parla sense complexos que cal trobar una altra manera de fer, un substitut, una alternativa millor. D'una altra banda, a la primera potència econòmica europea, Alemanya, hi ha, des de fa pocs anys, uns moviments intensos per donar nova embranzida i recuperar de forma actualitzada el que fou l'antiga Economia Social de Mercat. Hi ha diverses organitzacions que s'ocupen del tema, i entre elles té especial rellevància l'entitat Iniciativa per a una Nova Economia Social de Mercat (INSM), presidida pel que fou president del Banc Central Alemany, Hans Tietmeyer. Però potser el més rellevant és que l'actual cancellera, Angela Merkel, recentment reelegida en els comicis de 2009, és una decidida partidària dels principis de l'Economia Social de Mercat i que aquests siguin realment aplicats en l'economia europea, com es pot veure als seus discursos en els quals hi fa esment reiteradament.

Un altre punt que voldríem remarcar. L'Economia Social de Mercat fou una creació dels governants democristians alemanys. Ells la idearen i la implementaren. Els bons resultats del «miracle econòmic» la prestigiaren i la consolidaren. Amb el temps, determinades polítiques econòmiques aplicades es desviaren en part de l'ortodòxia de

l'Economia Social de Mercat. Després vingué la unificació de les dues Alemanyes, operació política que tingué un cost econòmic molt elevat i que portà a nous desequilibris.

En època més recent, Alemanya també s'ha vist afectada per la crisi financera i econòmica mundial perquè -segons els testimonis d'alguns polítics, com ara l'actual president de la República i responsables del món empresarial-, gestors importants de les seves finances i d'altres activitats econòmiques van poder allunyar-se dels principis de l'ESM arrossegats per la dinàmica d'una economia globalitzada. En el moment de redactar aquesta introducció, l'economia alemanya, junt amb la francesa, la portuguesa, la italiana i d'altres, comencen a donar signes de recuperació. Amb tota l'amarga experiència derivada de la crisi encetada als EUA amb les hipoteques *subprime*, els dirigents alemanys insisteixen cada vegada més en què cal actuar amb el rigor i la serietat que reclama funcionar d'acord amb els principis de l'ESM.

També cal dir que, encara que és patent l'arrel democristiana de l'Economia Social de Mercat, el seu prestigi històric, la seva solera i fins i tot la seva pròpia denominació, que té un «ganxo» especial, han fet que destacats membres del PSOE, diputats al Parlament Europeu, s'hagin erigit en defensors de l'ESM. No és perquè sí que avui la Constitució Europea l'ha incorporada al seu text. En això pot haver passat com en d'altres temes d'origen democristià, per exemple el Principi de Subsidiarietat, extret de la Doctrina Social de l'Església i que avui ha estat

adoptat per pràcticament totes les ideologies democràtiques, després que aquest principi figuri extensament en els textos comunitaris.

L'actualització i difusió de l'ESM, que és el que ens proposem amb la col·lecció que avui encetem, creiem que serà un bon servei a efectes de nodrir els dirigents i la ciutadania de notícies sobre un mètode i fins i tot d'un sistema econòmic, si no alternatiu, almenys diferent, que permeti encarar el futur econòmic d'Europa amb el rigor, la serietat i l'eficàcia que comporta unir en paral·lel, amb simultaneïtat, dos temes molt positius i esperançadors per als nostres ciutadans i la nostra societat: **l'Economia de Mercat i la Justícia Social**.

Una petita postil·la final. Hem decidit que aquesta col·lecció portarà el nom del doctor **Eugenio M. Recio**, un degut homenatge a la persona que ha estat el propagador incansable d'una forma de pensament econòmic que ha vingut conreant sense defallir des dels anys llunyans en què cursà el seu doctorat a Alemanya i durant els quals va assistir a la Universitat de Colònia a les classes de Müller-Armack, el principal teòric creador de l'ESM. Som uns quants els ciutadans d'aquest país que devem el nostre interès per l'ESM a l'entusiasme seriós del doctor Recio. Moltes gràcies!

IGNASI FARRERES
PRESIDENT DEL CEES

LLIBERT CUATRECASAS
PRESIDENT DE L'INEHCA

ESTRUCTURA IDEOLÒGICA DE L'ECONOMIA SOCIAL DE MERCAT

EUGENIO M. RECIO

PROFESSOR HONORARI D'ESADE

1. Introducció

Per entendre l'estructura ideològica de l'Economia Social de Mercat (ESM) és molt important recordar el context econòmic, social i polític en el qual es va dissenyar aquest sistema i els problemes als quals van intentar donar resposta els seus fundadors.

Actualment aquest context és totalment diferent i també alguns dels seus problemes. Per això, un bon coneixedor dels fundadors promou una adaptació en l'aplicació dels principis, que constitueixen l'estructura ideològica de l'ESM a les noves circumstàncies, tenint en compte com s'han aplicat aquests principis al llarg de les sis dècades en què s'ha intentat mantenir la seva vigència al país per al qual es va crear aquest model. L'intent d'aplicar els mateixos principis en entorns tan diferents, pot ajudar-nos a entendre millor la veritable estructura ideològica d'aquest sistema.

Abans de començar la nostra anàlisi, considero important encarar una qüestió fonamental, **preguntar-nos si realment l'ESM té una estructura ideològica específica** que la distingeix d'altres models de naturalesa semblant com podria ser, per exemple, l'anomenat Estat del Benestar (EB). La raó d'aquest dubte prové de l'atractiu que té l'expressió ESM, que ha fet que amb freqüència s'apliqui sense tenir en compte les exigències que comporta; això passa també amb un altre sistema amb el qual es tendeix a comparar, o fins i tot a identificar, l'Estat del Benestar.

La importància de la pregunta plantejada apareix al testimoni del que actualment es pot considerar la màxima autoritat de l'economia alemanya, en una entrevista que va concedir a un periodista del diari *Die Welt* per la publicació d'una sèrie d'articles, amb els quals s'ha volgut commemorar el seixantè aniversari de la formulació del concepte d'ESM pel professor de la Universitat de Colònia, Alfred Müller-Armack. Em refereixo al professor de la Universitat de Darmstadt, Bert Rürup, actualment president del Consell Assessor del Govern Federal d'Alemanya (els anomenats «cinc savis») i a qui l'anterior canceller Gerhard Schröder va encarregar la creació i direcció d'una comissió per a la reforma del sistema de protecció social d'Alemanya. Al socialdemòcrata professor Rürup se li pot reconèixer una particular autoritat en aquest tema, perquè al 1968 va fer el seu treball de llicenciatura en Economia a la Universitat de Colònia amb el cristianodemòcrata Müller-Armack.

A la pregunta de l'entrevistador sobre com reaccionaven els estudiants d'aquells anys davant el concepte d'ESM, Rürup va contestar: «No hi havia cap altra alternativa, almenys a la Universitat de Colònia. Se li ha d'afegir que la notable ressonància que llavors tenia l'ESM era clarament superior a la del nord-americà radicalisme del mercat, representat per l'Escola de Chicago. Els ciutadans volien una economia de mercat socialment **cimentada** i allunyada, alhora, del sistema enemic que representaven els Estats del bloc oriental». Més endavant, quan el periodista li pregunta si el terme ESM sempre tindrà actualitat, el professor Rürup diu: «El concepte ha arrelat de tal manera en la consciència dels alemanys que cap partit no pot prescindir-ne. L'ESM és un element integrant de la retòrica de la política econòmica de l'FDP, de la CDU, de l'SPD i també en part de l'esquerra». Aquesta resposta encamina l'entrevista cap a la qüestió principal que ens hem plantejat: si ideologies tan diferents com les dels partits cristianodemòcrata i socialdemòcrata recorren a aquest terme, no suposa un debilitament del concepte d'ESM fins al punt de convertir-lo en moneda de canvi? El deixeble que havia dit en un dels primers paràgrafs que el seu professor Müller-Armack «no era un teòric, sinó un científic que es caracteritzava per donar respostes pràctiques als problemes concrets» afirma que «l'ESM mai no fou un concepte consistent teòricament, sinó una mena de clau per trobar una solució a l'intent d'unir el que inicialment podria semblar contradictori, com seria la coordinació d'una economia eficient a través de la política. **Aquesta vinculació de l'eficiència econòmica i**

l'equilibri social té l'efecte de causar una forta identitat, i per això durarà al llarg dels temps¹».

Aquesta cita tant llarga ens ha semblat oportuna perquè apunta a la problemàtica que volem analitzar, relacionant els orígens amb l'actualitat i encarant la problemàtica de la consistència del concepte, tot i que amb termes que semblen contradictoris. Mirem, doncs, si el pragmatisme dels fundadors va prescindir d'uns principis bàsics, diferenciadors i duradors, i si els continuadors que volen aplicar-los a la nova situació posen en qüestió alguns d'aquests principis.

2. El concepte d'ESM segons els seus creadors

Per descriure breument el context en el qual es va gestar l'ESM, s'ha de recordar la singular situació de la República Federal d'Alemanya (RFA) com a país vençut i causant d'haver provocat la Segona Guerra Mundial, des de les posicions d'un poderós règim polític i econòmic que es va veure capaç de conquerir i dominar Europa. Aquests antecedents expliquen que, finalitzada la guerra, hi hagués la necessitat de crear un sistema socioeconòmic que allunyés el país dels desencerts econòmics que van alimentar la cultura prebèl·lica, com ara l'extrem liberalisme de la doctrina del *laissez-faire*, que va intentar dur a terme el canceller von Brüning i que va provocar una inflació que va deixar fora de joc la seva

¹ “Was Bert Rürup von der Sozialen Marktwirtschaft hält” a *Die Welt*, 5 de 2007.

moneda i un atur massiu que va facilitar l'arribada de Hitler al poder. L'altre gran desencert fou la planificació econòmica del nacionalsocialisme, que tot i ser menys radical que la de la Unió Soviètica perquè permetia que es mantinguessin les aparences del mercat per a l'actuació de les grans empreses, però que en realitat subordinava la llibertat d'acció dels empresaris als plans de rearmament bèl·lic, que s'havia convertit en l'objectiu prioritari del III Reich. Resultaria superflu insistir en què els grans perdedors, tant al període liberal com al nazi, foren les classes populars amb menys recursos, pel qual i sense cap mena d'objecció s'oferien al millor **postor** per tal de sortir de les míseres circumstàncies en què vivien.

Per enfrontar-se el desafiament de la reconstrucció d'un poble empobrit i sotmès als interessos de les potències ocupants, no n'hi havia prou amb la mera opció pro occidental a favor de la democràcia. «L'esfondrament –recorda Ludwig Erhard– va desencadenar un violent debat sobre dels mètodes per superar el caos. Aquí es va produir el contrari de la famosa la unió fa la força. A Alemanya més aviat començava a coure's la lluita entre l'economia planificada i l'economia de lliure mercat²».

En aquesta disjuntiva va poder crear-se el sistema d'ESM. S'havia produït una confluència de corrents de pensament tant diversos com els

² Al·locució de L. Erhard al 7è Congrés de la CDU el 14 de maig de 1957: “Deutsche Wirtschaftspolitik. Der Weg der Sozialen Marktwirtschaft”.

que representaven, d'una banda, l'Escola Històrica i les aportacions d'alguns dels seus pensadors més destacats als programes de la Política Social de la constituïda Associació per a la Política Social (Verein für Sozialpolitik) i, a l'altre extrem, les propostes de l'Ordoliberalisme, que va sorgir del neoliberalisme en el qual van cristal·litzar els treballs dels anys vint i trenta de l'Escola de Friburg de Suïssa i on el sistema preferit pels seus creadors, entre els quals destacaven Walter Eucken i Wilhelm Röpke, era el del mercat de competència que defensa el «liberalisme». A aquestes aportacions se'ls ha d'afegir les de les figures excel·lents de la Doctrina Social Catòlica, com són els jesuïtes Nell-Breuning i Gundlach i la del dominic Utz, així com les de l'ètica Evangèlica, que van viure una època fecunda de creació doctrinal i que van trobar una notable receptivitat per part dels polítics dels grans partits, la Democràcia Cristiana (CDU) i la Socialdemocràcia (SPD):

Una petita ressenya dels artífexs de l'ESM ens ajudarà a entendre millor la seva estructura ideològica. Als articles commemoratius del seixantè aniversari al diari *Die Welt*, el dedicat als «Fundadors de l'ESM³», s'hi afirma que Alfred Müller-Armack, cristià evangèlic practicant i l'economista amb formació filosòfica del qual ens ha parlat Bert Rürum, «en sentit estricte és l'autor pròpiament dit de l'ESM. Doncs tot i que Ludwig Erhard com a ministre d'Economia va aplicar políticament aquest concepte, la base teòrica venia del seu secretari d'Estat, Alfred

³ “60-jähriges Jubiläum, die Begründer der Sozialen Marktwirtschaft” a *Die Welt*, 3 de febrer de 2007.

Müller-Armack. Al 1952 aquest professor de Ciències Econòmiques de l'Estat va fer el salt a la política (sense deixar les classes) i fou fins al 1958 cap de Departament i, a continuació, secretari d'Estat al ministeri d'Economia, el titular del qual era L. Erhard». La nota, transcrita literalment, continua amb una observació que considero molt important: **«Tot i l'estreta vinculació, també va haver-hi diferències entre ambdós, ja que A. Müller-Armack no callava quan el seu cap suggeria una tendència que, en opinió seva, era massa liberal».**

Ludwig Erhard es va doctorar en Ciències Econòmiques amb el professor d'Economia i Sociologia Franz Oppenheimer, que segons el mateix Erhard, va influir amb les seves idees en la gestació de l'ESM. Erhard va començar la seva carrera política al 1945 com a ministre d'Economia de Baviera i dos anys després va presidir la Comissió que va preparar la reforma monetària de l'RFA. Adenauer el nomenà ministre d'Economia al 1949, un càrrec en què es va mantenir fins que al 1963 fou elegit canceller Federal per substituir Konrad Adenauer.

Walter Eucken també és considerat un dels economistes que més van contribuir a desenvolupar el concepte de l'ESM. Fou professor d'Erhard a la Universitat de Friburg i junt amb el professor de Ciències Jurídiques, Franz Böhm, va formular la base teòrica de l'Escola de Friburg, que continua tenint vigència quant al principi de l'ordenació: l'*Ordo*, en les Ciències Econòmiques i Socials. Segons els autors d'aquesta Escola, l'Estat ha de defensar la competència del mercat, però

no intervenir més enllà al procés econòmic. Aquest és, doncs, el neoliberalisme de Friburg: una política d'«ordenació» liberal, que no s'ha de confondre amb el neoliberalisme de moda avui dia i que ve de Nord-amèrica i ha tingut la seva formulació definitiva a l'anomenat Consens de Washington (1990).

Alfred Müller-Armack va proposar al 1946 el concepte d'ESM, que com va explicar posteriorment (són paraules textuais), pretén: ⁴ «**Vincular el principi de la llibertat de mercat amb el de la compensació o equilibri social**» o en uns altres termes, del mateix autor: «**en base a una economia de competència, vincular la lliure iniciativa amb un progrés social garantit pels rendiments de l'economia de mercat**». Aquests components per a una determinada concepció de la societat suposen, segons un altre dels seus inspiradors, Wilhem Röpke: «**anar més enllà de l'oferta i de la demanda**⁵» o atendre a la «**situació vital**» humana, segons un concepte central de l'ideòleg A. Rüstow. El concepte d'ESM, com l'han entès Erhard i Müller-Armack no **parteix**, per tant, d'una autonomia intocable del sector privat en les seves actuacions, sinó que pressuposa una política econòmica eficaç, impulsada per l'Estat⁶.

⁴ A. MÜLLER-ARMACK: *Wirtschaftsordnung und Wirtschaftspolitik* – Stuttgart 1976.

⁵ W. RÖPKE: *Jenseits von Angebot und Nachfrage*, 5a edició Stuttgart, 1979.

⁶ E. TUCHTFELDT, catedràtic de la Universitat de Berna: “L'Economia Social de Mercat, un experiment de la Política d'Ordenació Econòmica del segle XX”, a *Ponències del Simposi Internacional d'ESM*, Instituto de Dirección y Organización de Empresas de la Universitat d'Alcalá

A tots aquells que, com Friedrich von Hayek⁷ i en els nostres dies ha repetit Michel Novak⁸, objectaven que no té sentit parlar d'una ESM, perquè l'economia de mercat ja és social en sí mateixa ja que, a través de la seva eficàcia i dinamisme, maximitza el que és distribuïble i minimitza (tendeix a eliminar) l'escassetat i, a més, perquè el terme «social» és indeterminat i pot tenir reminiscències socialistes, Müller-Armack responia, explicant com entenia **la conjunció de la llibertat de mercat i l'equilibri social**, amb aquestes paraules: «El pensament de l'ESM va intentar trobar una síntesi entre l'organització d'un mercat de lliure empresa i les necessitats socials de la societat industrial de masses dels nostres dies. Al principi es va rebre aquesta nova concepció amb una ironia amistosa. Al llarg dels anys he hagut de sentir dir dels meus somrients col·legues que això era un eslògan electoral. Admetem que ha estat un eslògan amb el qual s'han guanyat diverses campanyes electorals, que ens han permès després formar govern, però si hagués estat això, realment aviat hauria desaparegut... quan en fer la reforma monetària va semblar interessant donar nom i **estructura** a aquest invent, es va confiar a una minoria dissenyar el model del que podria ser l'ESM perquè la seva formulació fos vista per tothom com el que la caracteritza: una de les poques idees de política econòmica que Occident podria contraposar com a resposta davant

d'Henares, Cuaderno 3-4, Edicions ESIC, Madrid 1980, pàg. 23.

⁷ F. VON HAYEK: *Individualism and Economic Order*, Londres 1949.

⁸ M. NOVAK: “Die Ethik des modernen Kapitalismus” a *Die neue Ordnung*, any 50, 1996.

la situació que es vivia pel desafiament del col·lectivisme oriental⁹».

Tornant als seus antecedents ideològics, podem afirmar que de les tres variants amb què el pensament neoliberal de Friburg ha interpretat l'economia de mercat, el pur neoliberalisme que s'acostuma a atribuir als fundadors de l'Escola; el neoliberalisme sociològic; i el que podríem anomenar neoliberalisme d'orientació cristiana, l'ESM n'ha triat l'última, que correspon a la **visió cristiana de l'ésser humà**. En ella s'hi distingeix una doble dimensió: la individual i la social, que es fan operatives als **principis fonamentals de la subsidiarietat i de la solidaritat**. El principi de la subsidiarietat implica la consideració de la **dignitat i l'autoresponsabilitat** de la persona lliure i el de la solidaritat la **vinculació de la persona amb la comunitat**, de la qual se'n segueix el **deure ètic de l'ús compartit dels béns naturals** per fomentar el benestar de tots. El mercat de competència, garantit per l'acció vigilant de l'Estat, serà l'instrument que organitzarà l'activitat econòmica dels éssers lliures i aquest aspecte neoliberal, pres de l'ordoliberalisme de Friburg, és el que destaca L. Erhard al llibre *Bienestar para todos* i el que correspon al principi de subsidiarietat, però l'ésser humà, a més d'individu és un ésser social, i per a la realització del principi complementari de la solidaritat calia que **en la decisió política d'un lliure mercat de competència**, al qual tendia el ministre d'Economia, **s'hi afegís una altra política de caràcter social**, i això fou el que va

⁹ A. MÜLLER-ARMACK: "Genealogie der Sozialen Marktwirtschaft" *Bern und Stuttgart*, 1974 pàg. 51

dur a la pràctica el canceller Konrad Adenauer, gràcies a la sensibilitat social-cristiana que compartia amb la concepció de l'Antropologia evangèlica de Müller-Armack. La intervenció de l'Estat, que per a l'Escola de Friburg té la funció exclusiva d'establir un ordre de competència i garantir el seu manteniment, per al neoliberalisme cristià va més enllà, perquè se li atribueix la funció d'establir també objectius de la política social i econòmica. El mateix Adenauer va expressar aquesta necessitat al paràgraf següent d'una emissió radiofònica, el 13 de febrer de 1957, en el qual intentava justificar l'aprovació d'una llei social: «La nova Llei pren en consideració la realitat que la política econòmica i la política social **han d'estar unides d'una manera inseparable**. De la mateixa manera que una bona política econòmica és el pressupost decisiu per a una bona política social, a la inversa, una política social rica en contingut crea les **condicions necessàries perquè continuï el creixement econòmic**. El qui després d'una vida dedicada a la feina, per motius de salut l'ha d'abandonar abans d'hora, com a rendista també ha de tenir una participació justa en els rendiments de l'economia, una participació en el que ell ha produït conjuntament amb els milions de treballadors actius¹⁰».

¹⁰ Text de K. Adenauer, reproduït al llibre d'A. POPPINGA: *K. Adenauer, 'Seid wach für die kommenden Jahre', Grundsätze, Erfahrungen, Einsichten* Edit.G.Lübbe 1997 pàg. 250.

3. L'Estructura Ideològica de l'ESM segons els seus fundadors

L'ESM no està inclosa en la Constitució alemanya (Grundgesetz), tot i que a l'article 20, paràg. 1 i a l'art. 28, paràg.1, es defineix la República Federal com un «Estat social i constitucional», un concepte que no representava cap novetat en aquells anys, ni tampoc no és original del pensament social alemany ni té elements tan precisos que permetin distingir el model social alemany del d'altres països¹¹. Tot i això, l'ESM pot ser considerada com una plasmació pràctica d'aquest Estat social, però en no tenir una delimitació jurídica que fixi els seus elements constitutius bàsics, està exposada a córrer el risc d'esdevenir un reclam merament publicitari, tal com insinuava en Rürup a l'entrevista. Això explica que els **seus creadors** i els nombrosos especialistes que han analitzat aquest model, **hagin intentat sistematitzar un cos de doctrina**, en contra de l'afirmació del professor Rürup, que permeti diferenciar-lo d'altres models. En aquesta sistematització s'hi ha de **distingir lògicament els principis bàsics que constitueixen la seva estructura ideològica**, l'objectiu de la nostra anàlisi, **i la seva implementació en les polítiques concretes econòmiques i socials**. Resumint tot el que s'ha exposat fins aquí i tenint en compte les aportacions dels experts que han treballat amb en Müller-Armack i han intentat seguir amb més fidelitat els seus

¹¹ Sobre l'origen del concepte d'«Estat Social» cfr. G.A.RITTER: Der Sozialstaat, Entstehung und *Entwicklung in international Vergleich*, Edit.Oldenbourg, Munic, 2a edició 1991, pàg.10.

plantejaments¹², exposarem aquests principis i només en farem una breu referència en les seves aplicacions pràctiques:

1. El **principi fonamental** en què es basa l'organització política de l'ESM és la **llibertat de l'individu** com un valor en si, expressió de la dignitat i de l'autoresponsabilitat de la persona, que es manifesta amb la

¹² Com a treballs d'experts en ESM, propers als seus fundadors, es poden considerar entre molts d'altres els d'E. Dürr: "Die Bedeutung der Konjunkturpolitik für die Aufrechterhaltung der Sozialen Marktwirtschaft" a *Blätter für Genossenschaftswesen*. 113, any 1967 i del mateix autor es va publicar en castellà a la revista *Esic-Market*, gener-abril de 1977 "Condiciones y premisas para el funcionamiento de una ESM"; també del mateix autor, "Währungsreform, Wirtschaftsreform und Wirtschaftswunder" a R. Klump (edit): "40 Jahre Deutsche Mark. Beiträge zur Wirtschaft- und Socialgeschichte", *Wiesbaden*, 1989, pàg. 31 ss.; E. Tuchtfeld, "Die Soziale Marktwirtschaft-Garant einer gesunden wirtschaftlichen Entwicklung" a *Berichte und Studien der Hans-Seidel-Stiftung: "Der Weg aus der Krise"*, München-Wien 1978; C. Heusgen, *Ludwig Erhards Lehre von der Sozialen Marktwirtschaft. Ursprüngen, Kerngehalt, Wandlungen*, Bonn-Stuttgart, 1981; L. Erhard-Stiftung (edits) *Soziale Marktwirtschaft in vierten Jahrzehnt ihrer Bewahrung. Simposium VIII*, Stuttgart-Nova York, 1982; Ch. Watrin, *Ordnungs- und wirtschaftspolitische Grundlagen Sozialer Marktwirtschaft* W. Klein und al. (edits) *Soziale Marktwirtschaft. Ein Modell für Europa*, Berlín 1994; M. Bangemann, "Zukunftsperspektiven der Sozialen Marktwirtschaft" a W. Fischer (edit) *Währungsreform und Soziale Marktwirtschaft. Erfahrungen und Perspektiven nach 40 Jahren*, Berlín 1989; i a la mateixa publicació: H. Willgerod, "Wertvorstellungen und theoretische Grundlagen des Konzepts der Sozialen Marktwirtschaft"; O. Hieronymi, *The 'Social Market Economy' and Globalisation: The Lessons from the European Model for Latin America* E. Fontela y J. Guzman (edits) *Brasil y la economía social de mercado*, Càceres, 2005.

iniciativa per emprendre amb creativitat, amb la disponibilitat per al rendiment, valorant el significat de la feina en la constitució vigent de la societat i amb l'esforç per organitzar-se amb els seus propis medis per autoprevenir i superar els riscos de les diferents etapes de desenvolupament vital, aprofitant les oportunitats disponibles. Per tant, es tracta d'una aplicació responsable de la subsidiarietat. El 1958, Erhard¹³ ho va resumir amb aquestes paraules: «L'ideal del que proposem es basa en la fortalesa que permet que cadascú digui **jo vull valer-me per les meves pròpies forces**, vull suportar per mi mateix el risc de la vida, vull ser el responsable del meu destí».

2. **L'obertura cap als altres i la sensibilitat social** és l'altre **principi fonamental** que constitueix l'ésser humà en la seva dignitat total. La vinculació de la persona amb la comunitat, el respecte a la dignitat dels altres, fonament dels mateixos drets que tenim nosaltres a nivell personal i en l'ús de tots els béns naturals, és el **principi diferencial** que, tal com hem vist, s'ha caracteritzat l'ESM. Müller-Armack acostumava a repetir l'expressió *soziale Irenik* amb la qual volia indicar que la col·laboració social o pau social és el que pretenia aportar d'original el nou model. Les diverses i canviants situacions de la vida fan que determinats grups que involuntàriament no poden valer-se per sí

¹³ Extret d'una conferència de Tietmeyer l'octubre de l'any 2000 a Berlín amb el títol “Eigeninitiative und Unternehmergeist-Wie wir die Soziale Marktwirtschaft erneuern können” a la publicació *Reden und Beiträge für di INSM*.

mateixos, estiguin en situacions de precarietat, marginalitat i pobresa i necessitin la solidaritat dels altres, tot i que no d'un «paternalisme» intens, ja hem dit que es tracta de reconèixer els seus drets, perquè aquesta protecció no pot dur a la pèrdua de la pròpia responsabilitat per afrontar les dificultats i els riscos de la vida i col·laborar tant com sigui possible a resoldre-ho. En aquesta obertura cap als altres s'hi ha de reconèixer el **paper de l'Estat** en la protecció dels qui involuntàriament tenen necessitats que no poden superar i per als nous marginats de la societat. En aquesta acció social imprescindible de l'Estat s'hi ha d'implicar el ciutadà, fomentant una «responsabilitat compartida» a títol individual i, sobretot, mitjançant la seva participació a la societat civil, associacions ciutadanes o tercer sector, perquè l'Estat no pot fer-ho tot.

Com que estem fent referència a un model eminentment pràctic i els seus artífexs van ser polítics, aquests principis fonamentals de tipus ideològic es van concretar en una **instrumentació econòmicossocial**, això és el que més ressalta quan es parla de l'ESM i ho resumirem breument:

a) **El lliure mercat de competència** en què existeix **la propietat privada dels mitjans de producció**, és la realització pràctica del primer principi. Així es descentralitzen l'activitat i el poder econòmic i s'estimula la iniciativa empresarial per promoure el desenvolupament econòmic. La llibertat d'accés als mercats afavoreix l'autonomia

personal en les seves múltiples facetes. Per això es necessita una **política de defensa de la competència** que permet que hi hagi una pressió contínua sobre preus i costos, es fomenta la innovació, s'impedeix el poder sobre el mercat i es facilita la distribució de la renda que correspongui al rendiment. La llibertat de la persona en l'exercici de l'activitat econòmica es garanteix reconeixent l'**autonomia dels agents socials** en la determinació de les condicions de treball i d'una manera especial en la seva retribució.

b) L'instrument per a la **compensació social** del segon principi és una **política social adequada**. Les tensions socials i els problemes que no es poden solucionar amb el mercat necessiten la **intervenció de l'Estat** amb una legislació social, que creï una xarxa de seguretat mitjançant un sistema adequat de seguretat social, un sistema educatiu obert a tots els ciutadans i la corresponent legislació laboral. **L'economia de mercat només és estable** quan es combina l'eficiència econòmica amb la cohesió social, per tant la conciliació social no només és una qüestió ètica sinó també una exigència perquè funcioni el mercat capitalista. En aquesta àrea és on el govern té les majors responsabilitats per assegurar l'**equitat, transparència i eficiència** del funcionament del sistema, però com hem dit, no ha d'excloure la col·laboració dels particulars tot i que els recursos privats i les seves iniciatives socials, en no ser suficients, no el poden **inhibir** de la seva responsabilitat.

c) El mercat, amb les característiques descrites i un intervencionisme estatal, també molt determinat i limitat en les seves atribucions, són els instruments essencials per a la realització pràctica de l'estructura ideològica de l'ESM. Els especialistes en economia i sociologia hi afegeixen altres aspectes que no són essencials per al **funcionament equilibrat d'un mercat amb cohesió social** i que es redueixen als següents:

– Una **política de conjuntura** que compensi els desequilibris inevitables en un mercat lliure, les fluctuacions en la feina i la balança de pagaments, evitant les greus conseqüències econòmiques i socials. A aquesta política li correspon una certa prioritat a l'**estabilitat monetària**, garantida per un banc central independent, ja que els processos inflacionistes pertorben en la distribució de la renda i la riquesa, perjudicant especialment els petits estalviadors i els rendistes.

– Una **política de creixement econòmic** que impliqui la creació de les condicions jurídiques, les infraestructures necessàries per a un desenvolupament sostenible, estímuls per al rejuveniment de l'aparell productiu i foment de la innovació. Les polítiques fiscals estables pel que fa a la renda i la despesa són essencials per al treball eficient de l'economia de mercat.

– Per als sectors en què el mercat no pot funcionar correctament per raons naturals, tècniques o d'un altre tipus de **política estructural**, s'ha d'oferir ajudes als sectors o regions que es trobin en aquesta situació, donant preferència a tot el que suposi estimular l'adaptació, fomentant la mobilitat professional o regional.

– Els principis, objectius i instruments que s'apliquin a l'àmbit de les polítiques econòmiques i socials **han d'estar harmonitzats el màxim possible perquè no es contradiguin entre ells**, i per a les polítiques que intentin completar o corregir els processos del mercat ha de regir com a criteri d'intervenció l'exigència de **conformitat amb el mercat**. Això vol dir que la intervenció estatal ha de distorsionar al mínim possible els processos del mercat, que són bàsicament la formació del preu dels béns i serveis per la confrontació de l'oferta i la demanda.

Aquests sis elements que corresponen a les àrees de les polítiques de competència, social, de conjuntura, de creixement econòmic, fiscal i d'estructures, així com el criteri d'intervenció de la conformitat amb el mercat, constitueixen en el seu conjunt una **unitat d'estil segons el model original de l'ESM**, i si es duen a la pràctica, segons l'especialista

E. Tuchtfeld en una nova oposició a l'afirmació de B. Rürup, suposaran una **política econòmica fusionada en un model únic**¹⁴.

4. La base ideològica de l'ESM en l'actual context

Fins aquí hem descrit l'estructura ideològica de l'ESM en el context en què es va gestar i al qual van haver d'enfrontar-se els seus fundadors. Ara veurem com conceben aquesta base ideològica en el context actual els qui es declaren continuadors de la idea dels creadors del model i pensen que pot continuar essent tan efectiu com als seus inicis, si s'adapta a les noves circumstàncies.

El principal promotor i líder d'un moviment que s'ha volgut anomenar **Iniciativa per a una nova Economia Social de Mercat (INSM**, les sigles en alemany) ha estat l'antic president del Banc Central d'Alemanya, Hans Tietmeyer, a qui molts consideren el representant més genuí de L. Erhard avui dia. Quan va acabar els estudis de batxillerat al 1952, va estudiar Teologia Catòlica i després Ciències Econòmiques i Socials a les universitats de Münster, Bonn i Colònia, on va assistir als cursos de Müller-Armack del qui fou assistent en la seva activitat acadèmica. Quan va acabar la llicenciatura va començar a

¹⁴ l.c. a la nota 12.

treballar, l'any 1962, al Ministeri Federal d'Economia, del qual n'era ministre Ludwig Erhard, i va passar per diversos càrrecs fins que al 1982 va esdevenir secretari d'Estat del Ministeri Federal de Finances, i des d'aquí en membre del Directori del Banc Central d'Alemanya fins que al 1993 fou nomenat president, un càrrec que va ocupar durant els sis anys estatutaris. Hans Tietmeyer, catòlic practicant i membre de l'Acadèmia Pontifícia de les Ciències Socials, va fundar l'any 2000, quan va acabar la seva carrera professional, un fòrum en el qual, segons el seu fundador, «tots els partits volen trobar una resposta a les diferents àrees econòmiques¹⁵». Es tracta d'un grup de ciutadans de diversos orígens professionals: acadèmics, polítics, empresaris i sindicalistes, sense adscripció a cap partit polític, que té com a objectiu **renovar el sistema econòmic i social d'Alemanya en base als principis fonamentals de Ludwig Erhard**. Aquest grup s'anomena **Initiative Neue Soziale Marktwirtschaft** (Iniciativa per a una nova ESM) i a través de moltes publicacions, una pàgina web i conferències d'alt nivell debaten els problemes que presenta l'ESM per adaptar-se al nou context de la globalització, digitalització, internet, la societat del coneixement, el canvi demogràfic i la nova situació del mercat de treball del nou segle. Per això farem una breu exposició dels seus plantejaments, perquè contrastant-los amb els que ja hem exposat, ens ajudin a conèixer amb més precisió l'estructura ideològica d'aquest model.

¹⁵ Article de H.Tietmeyer al *Wall Street Journal Europe* el 12.4.2001: “German Reborn: The Time Has Come to Renew Germany’s Social Market Economic Model a “Reden und Beiträge für die INSM” pàg. 29.

En una conferència del mes d'abril de 2001 amb el títol *Els principis fonamentals d'Erhard encara tenen validesa*¹⁶, Tietmeyer afirma que, tot i que vivim en un temps completament nou, el concepte d'ESM ni està superat ni els seus principis fonamentals estan invalidats, per tant el més important és saber com s'han d'aplicar perquè donin la resposta adequada als problemes d'avui. Erhard va oferir els fonaments econòmics i ètics d'una **societat lliure i oberta amb el major grau possible d'iniciativa i responsabilitat pròpies**. Per això, el factor impulsor del seu sistema és la competència, un principi que també es manifestava en altres països, però el que era **nou d'Erhard** fou que al **principi de llibertat de mercat se li havia d'unir el de l'equilibri social de tots els ciutadans**. I Tietmeyer hi afegeix que aquí es va notar, entre altres, l'influx de Müller-Armack: **l'equilibri social havia de ser el resultat, tot i que no exclusiu, de la intervenció estatal**. L'Estat hauria d'oferir les garanties davant dels riscos individuals de la vida però no convertir-se per ell mateix en una mena de providència total; més aviat s'ha de fomentar la responsabilitat personal i la previsió privada. L'Estat proveirà per als qui necessitin ajuda pel fet d'estar poc capacitats per al rendiment, com els ancians, els malalts i els discapacitats i col·laborarà per a la previsió particular davant els grans riscos de la vida.

¹⁶ “Erhards Grundsätze sind nach wie vor richtig” Vortrag zum Jubiläum “50 Jahre Bad Dürkheimer Gespräche” 3, 4, 2001 publicat a *Chancen für alle INSM*, “Die Soziale Marktwirtschaft erneuern” Rede und Beiträge für die INSM, prof. doctor H. Tietmeyer zum 70. Geburtstag.

A continuació, Tietmeyer es pregunta **per què si l'ESM va tenir tant d'èxit als seus inicis, amb l'actual situació de l'economia alemanya es qüestiona la vigència del sistema.** La seva resposta és que a final dels anys cinquanta van començar les desviacions del model: «Com més bé ens anava –afirma literalment–, i això fou el gran mèrit de l'ESM, menys estrictament ens manteníem en la fidelitat cap als seus fundadors¹⁷». Amb el benestar va entrar la comoditat i un recurs en augment a l'Estat. Es va fomentar la fe en l'efectivitat de la intervenció estatal dins el procés econòmic, l'Estat social s'estenia cada vegada més: si un sector deixava de ser competitiu al mercat internacional, les caixes de l'Estat havien d'assegurar els llocs de treball, ajuda i recolzament en totes les àrees: assegurança per malaltia, pensions i mercat de treball¹⁸.

Aquests abusos de l'«Estat de providència» expliquen perquè dins l'INSM s'insisteix tant que s'ha de tornar a Erhard, provocant la impressió que es deixa de banda el component social, quan el que passa en realitat és que es modifica l'accentuació de diversos principis segons les circumstàncies. A la conferència de Tietmeyer, quan recordava la importància que Erhard donava a la competència, al principi del rendiment i a la innovació, arriba a afirmar que tot i que pot semblar que

¹⁷ I.c. pàg.19.

¹⁸ S'ha exposat amb detall el procés de “La crisis de la economía alemana” a *Informe Económico* (01) del Departament d'Economia d'ESADE, pàgs. 33-47.

l'ESM s'identifica amb els principis de l'economia anglosaxona i americana, **es cometria un error si es tractés de copiar-los i prou, ja que el que pretén l'INSM és aplicar un model alemany innovador.** L'INSM, continua Tietmeyer, és neoliberal en el mateix sentit que l'Escola de Friburg i la conferència de París de 1938, però es diferencia d'aquest neoliberalisme en què no redueix la intervenció de l'Estat en la defensa de la competència, ampliant-la també als aspectes socials i redistributius. Les arrels històriques britàniques i americanes no serveixen a Alemanya, amb una tradició cultural que s'oposaria a qualsevol intent d'eliminar **el nostre sistema solidari i reduir-lo a la mínima expressió** No es tracta de tornar al capitalisme manchesterià, el que pretenem és **estimular l'exercici de la pròpia responsabilitat i de la previsió individual.** Sovint, als seus escrits, Tietmeyer insisteix que vol deixar clar que l'INSM no pretén proposar una altra ESM, sinó tornar als seus principis fonamentals, **despullant el sistema de les corrupteles** que ha acumulat aquests últims anys. No es pretén eliminar l'aspecte social sinó conservar-lo, reformant els sistemes de protecció perquè puguin funcionar de manera sostenible. Recordant el conegut llibre d'Erhard *Bienestar para todos*, Tietmeyer interpreta el seu significat en les circumstàncies actuals amb aquestes paraules: «Avui no es tracta de prometre el benestar a cada ciutadà, més aviat el que es pretén és que tots tinguin una oportunitat. **Oportunitat per a tots és el leimotiv dels nostres temps**¹⁹».

¹⁹ l.c. a la nota 15 pàg.22

Naturalment, entre els diversos crítics de l'ESM, de dins i fora l'INSM, n'hi ha força **ancorats** en el liberalisme pròpiament dit a causa de les exageracions a les quals s'ha arribat en la política social, per la qual cosa cauen en l'altre extrem d'oblidar la importància del component social; però són casos aïllats i el més normal és que es repeteixin els principis que resumeixen el que hem exposat abans. Amb un plantejament econòmic, que no oblidia la base ètica, l'INSM com a tal²⁰ considera com a elements principals de l'ESM:

- **La competència en un mercat lliure i la formació dels preus** per estimular la iniciativa privada, la responsabilitat pròpia i la disposició cap al rendiment, per al qual també cal,

- **la propietat privada dels mitjans de producció**, que afavoreix el desenvolupament de l'esperit empresarial;

- **les polítiques de conjuntura i creixement econòmic**, per evitar les fluctuacions econòmiques que malmeten als més dèbils i per tenir recursos per finançar l'atenció dels qui no poden valer-se per ells mateixos, amb la qual cosa es podrà:

- **Assegurar la plena ocupació.**

- **Polítiques d'estabilitat monetària amb independència del**

²⁰ Extret del LEXIKON sobre l'ESM, publicat per l'INSM recentement

Banc Central, per controlar les tendències inflacionistes.

- **Llibertat per al comerç exterior.**

- **Seguretat social, justícia social i progrés social** amb mesures estatals redistributives en forma de cotitzacions socials. L'equilibri social s'ha de basar en la responsabilitat ètica de cada ciutadà en relació amb els altres, i això és el que en part s'ha perdut durant aquests anys²¹.

- **L'ESM no és un sistema tancat sinó obert i sensible als canvis**, per la qual cosa, segons les circumstàncies històriques modifica la intensitat en l'aplicació dels seus principis fonamentals. En les mesures a aplicar s'han de tenir en compte els seus valors, igual que quan s'estableixen objectius, de manera que cal mantenir el criteri que cap fi justifica certs mitjans. En aquesta obertura es corre el risc de possibles desviacions greus, sobretot en l'àrea de política social.

5. «Pensar novament en el component social»

Per acabar, i perquè s'aporta llum nova amb els plantejaments ètics sobre el tema més discutit actualment dels aspectes socials de l'ESM, farem referència a una conferència del cardenal Lehmann, president de la Conferència de Bisbes alemanys. Abans d'entrar al text d'aquesta conferència, creiem oportú recordar les paraules que va

²¹ Entrevista radiofònica a Tietmeyer al Congrés de Berlín (3.7.2001) sobre el tema “Chancen der Erneuerung”: “Was würden Sie dem Kanzler raten, Herr Tietmeyer” a *Reden und Beiträge für INSM* pàg. 33.

pronunciar el cardenal en l'homenatge retut a Tietmeyer pel seu 75è aniversari. El cardenal Lehmann va reconèixer les importants contribucions de l'homenatjat per a la configuració de l'ESM i la seva obstinació per adaptar-la als nous temps, amb diferents treballs de l'INSM: «Tota l'obra de Tietmeyer –cito textualment– està impregnada dels **principis de l'ensenyament social catòlic de solidaritat i subsidiarietat i orientació cap al bé comú**» i com a deixeble i assistent del professor Müller-Armack, es va convertir en predestinat per ser un dels grans pioners de l'ESM²².

Al fòrum empresarial de l'Associació d'Empresaris del Metall del districte de Hessen, el cardenal Karl Lehmann va pronunciar una conferència el 5 d'octubre de 2004 amb el títol *La Solidaritat necessita responsabilitat pròpia*²³. Hi parla de la necessitat de reformar l'Estat social per adaptar-lo a les noves circumstàncies. Resulta curiós que no faci cap esment de l'ESM, potser perquè prefereix referir-se al terme que utilitza la Constitució alemanya, però els seus plantejaments són els mateixos que els de Tietmeyer i considerem adient exposar-los breument per allunyar qualsevol dubte que el que es vol és mantenir el factor «social» al sistema de l'economia de mercat alemanya, en contra

²² Glückwünsche von Kardinal Lehmann zum 75.Geburtstag von Profesor H.Tietmeyer, 18.8.2006.

²³ La conferència ha estat traduïda al castellà i publicada a *Documentos a debate* de l'Instituto de Dirección y Organización de Empresas (IDOE) de la Universidad de Alcalá, octubre de 2007.

del que pretenen alguns crítics amb clara ideologia liberal.

El plantejament del cardenal Lehmann coincideix amb el de l'INSM. Les **circumstàncies econòmiques i socials estan sotmeses a un canvi continu, per això s'ha d'evolucionar l'aplicació del pensament social de l'Església a partir dels seus principis permanents de personalitat, de solidaritat i de subsidiarietat.** La justícia social no és estàtica, per això el que és socialment just mai no pot deixar-se com a acabat, ja que s'ha de relacionar contínuament amb la situació. Si res no canvia, si tot continua com està, els perjudicats seran els qui realment necessiten la protecció d'un Estat social que funcioni. I recolza la seva argumentació en un document publicat pels bisbes alemanys el desembre de 2003, amb el títol *Pensar novament en el component social*. Una societat que no pensi altra vegada amb el factor «social», es provoca a ella mateixa i a tots els qui depenen de la seva ajuda, danys greus. Això significaria la **greu infracció del deure comunitari de fer possible per a tots els seus ciutadans una vida digna.** Però també seria un trencament d'aquest mandat si l'Estat, intervenint també on no cal i amb una oferta desproporcionada de provisions, **soterrés la llibertat individual i prengué als individus la responsabilitat d'organitzar la seva pròpia vida.** Aquest és el sentit que té l'afirmació que la **solidaritat necessita responsabilitat pròpia.**

També coincideix amb Tietmeyer quan reconeix que «els Estats del Benestar moderns» (amb un ús poc precís del terme Estat del Benestar que inclou Alemanya, sense distingir els elements diferenciadors entre l'ESM i l'Estat del Benestar dels països nòrdics), en les últimes dècades han canviat la mentalitat i el comportament dels ciutadans, tot causant danys greus a la dignitat humana en fer a les persones extraordinàriament dependents de l'Estat i privant-les dels mitjans necessaris i de la capacitat per assumir la responsabilitat de la seva pròpia vida. D'aquesta manera **s'han desplaçat unilateralment els equilibris entre subsidiarietat o responsabilitat pròpia i solidaritat a favor de d'aquesta última** i per això, amb la proposta «pensar novament amb el component social», al document dels bisbes alemanys es pretén reequilibrar novament la solidaritat i la pròpia responsabilitat, interrelacionant-les perquè es complementin entre elles i es fomenti l'autonomia personal en lloc de la dependència. S'ha de tenir molt present que en la concepció ètica de la justícia social **allò socialment just és una cosa comunitària mentre ajudi, i fins i tot possibiliti, tots els ciutadans a aconseguir el seu benestar a través de la pròpia acció.**

Amb tots aquests raonaments, el cardenal Lehmann insisteix una vegada i una altra que **les reformes** necessàries en el sistema de protecció social

d'Alemanya **no només són convenients per motius econòmics, sinó que són una qüestió de justícia** perquè l'Estat social sigui sostenible i es pugui continuar ajudant la gent que realment ho necessita. Com a representant de l'Església, recorda que els pobres són al punt central de la seva atenció i per això, quan s'aposta per una reforma en profunditat de l'Estat social, es vol donar resposta a l'obligació que tenen els pastors de l'Església de preocupar-se pels qui pateixen necessitats.

6. Conclusió

Creiem que de tot el què s'ha exposat se'n pot concloure que hi ha una estructura ideològica molt definida al model de l'ESM, i que aquesta estructura ha restat i continua vigent per fer front als diversos contextos socioeconòmics pels quals ha passat durant els seus seixanta anys d'existència. I sobre aquesta base treballen els ciutadans que d'una manera més o menys activa formen part de l'INSM, sota la direcció de Hans Tietmeyer. Només voldríem advertir, per acabar, que els problemes que el model té plantejats a Alemanya no són literalment transferibles a altres països, i de manera molt particular al nostre, si tenim en compte que el sistema social d'Alemanya està considerat com un dels més avançats d'Europa en les despeses, les prestacions econòmiques i els serveis que facilita, i que per això ha arribat al límit de les seves possibilitats, un fet que no passa a casa nostra en cap d'aquests tres conceptes. I, tot i que l'experiència alemanya pot ser un toc d'atenció molt útil per no caure en els mateixos errors, les anàlisis per «pensar novament el component social» les hem de fer a partir de la nostra realitat.

La finalitat de la col·lecció “Eugenio M. Recio” és la divulgació de treballs, reflexions, informació i investigacions sobre l'Economia Social de Mercat (ESM), sistema econòmic establert a partir de l'Economia de Mercat i la Justícia Social, els dos principis bàsics que la fonamenten. El seu objectiu és que s'assoleixi una economia pròspera i al servei de les persones, per mitjà de l'eficiència i la responsabilitat social, en un marc de solidaritat. L'Economia Social de Mercat assigna a l'Estat el paper de garant de l'arquitectura legal i institucional, i alhora de facilitador, perquè aquest model de creixement ens condueixi cap a una societat més justa i més humana.

Títols publicats:

1. Estructura ideològica de l'Economia Social de Mercat

**CENTRE D'ESTUDIS
ECONÒMICS I SOCIALS**

Av. Josep Tarradellas, 93-95
08029 - Barcelona
www.ceesocials.org
secretaria@ceesocials.org

INEHCA
INSTITUT
D'ESTUDIS
HUMANÍSTICS
MIQUEL COLL
I ALETORN

c/ Nàpols, 35-39
08018 - Barcelona
www.inehca.org
secretaria@inehca.org